

บทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองไทย สมัยรัตนโกสินทร์  
Roles of Buddhism and Thai Political Development in  
Rattanakosin Period

ดร.ชวลิต ไหลรินทร์<sup>1</sup> ศรชัย ท้าวมิตร<sup>2</sup>

Chawalit Lairin, Sotnchai Taomit

รัฐพล กรธีระธาดา<sup>3</sup> ศรัณย์ ท้าวมิตร<sup>4</sup>

Ratthapon Kornteerathada, Sarun Taomit

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองของประเทศไทย สมัยรัตนโกสินทร์ ของประชาชนในเขตตำบลศาลายา อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อเปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระพุทธศาสนา ของประชาชนในเขตตำบลศาลายา ที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษา และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แล้วนำมาเป็นข้อเสนอแนะต่อไป ประชาชนตัวอย่างครั้งนี้ 300 คน จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเปิดตารางของเกรจซี (Krejcie) และมอร์แกน (Morgan) และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลาก ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้การในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือ สถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าเอฟเทส (f-test) การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) หากพบความแตกต่างจะทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffé) แล้วนำมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชน มีแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระพุทธศาสนา โดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง
2. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทย ไม่แตกต่างกัน แต่ด้านอายุของประชากรมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา พบว่า พระสงฆ์ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงควรให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนี้หน้าที่อื่น ๆ ของประชาชนคือการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของผู้แทนของตนในด้านการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา ว่าเขาทำหน้าที่ดีแล้วหรือยัง

คำสำคัญ: 1. บทบาทพระพุทธศาสนา 2. การพัฒนาการเมืองการปกครอง

<sup>1</sup> Ph.D.,อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

<sup>2</sup> Ph.D.,อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

<sup>3</sup> เจ้าหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

<sup>4</sup> เจ้าหน้าที่บริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

### Abstract

The objectives of this thesis were as follows: 1) to study the role of Buddhism towards the development on politics and government in Rattanakosin Period of people in the Salaya-Subdistrict, Buddhamontol District, Nakornpathom Province , 2) to compare the role of Buddhism towards the development on Politics and government of people in the Salaya-Subdistrict according to variables as genders, ages and level of education, 3) to study suggestions and solutions about the role of Buddhism towards the development on politics and government and the interview of administrators who are monks in Mahamakut Buddhist University. The sample group consisted of the 300 persons determined the sample size from Krejcie and Morgan's table and used Simple Random Sampling to collect the data. The tool of research was the questionnaire. The statistics were descriptive: frequency, percentage, means, standard deviation and inferential statistics: F-test or One-Way ANOVA. If differentiation was found, it was tested in a pair by mean of LSD (Least Significant Different) and analyzed by computing.

#### The results of research were found as follows:

1. People had attitudes towards the role of Buddhism about the politics and government in 3 aspects at a Medium level.
2. The results of hypothesis testing were found that people who had differences in gender, ages and education had no significant difference of attitude about the role of Buddhism and Thai political development. On the other hand, ages of people had significant differences of attitude at the 0.05 level.
3. Suggestions concerning problems and solution were found that monks lack of knowledge and understanding of propagation of Buddhism. Therefore, they should learn about the principles of propagation of Buddhism in many ways such as newspaper, radio, television, internet etc. In addition, other duties of lay people should participate in monitoring of the clergy representatives' job performances in terms of protection of Buddhism, how do they practice on their duties good or not.

**Keywords:** 1. Roles of Buddhism 2. Politic and Government Development

### 1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมมนุษย์บนโลกสันนิบาสนี้ ถูกออกแบบและตกแต่งขึ้นด้วยสีสนั่นน่านการจมองเห็นเป็นเสมือนภาพหลากหลายมิติ มีทั้งส่วนที่ให้คุณและให้โทษเสริมสร้างความเจริญก็มี และจุดดั่งถ่วงความเจริญก็มี ซึ่งยากแก่การหลีกเลี่ยง เพราะมนุษย์คือสัตว์สังคมยังต้องลู่อำนาจความโลภความโกรธและความหลงอยู่ จำต้องแสวงหาอยู่ถูกระแสแห่งตันทหาพัฒนาไป พระโลกนาถสัมมาสัมพุทธะศาสดาแห่งพระพุทธศาสนาได้ตรัสบอกความจริงมานานเป็นเวลาสองพันกว่าปีแล้วว่า “โลกนี้ช่างตระการตาจุราจรที่พวกคนเขลาหมกมุ่นอยู่ (ตกหลุมพรางได้ง่าย) แต่พวกผู้รู้หาข้ออยู่ไม่” แม้อำนาจการบริหารในรูปแบบการเมืองการปกครองของไทย จะถูกออกแบบและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ผ่านผู้มีอำนาจบริหารทั้งในลักษณะปัจเจกชน คณะบุคคลและองค์กรมาหลายยุคหลายชั่วคนจนผ่านพันศตวรรษเก่าก้าวเข้าสู่ศตวรรษใหม่แล้ว ถึงแม้วิวัฒนาการทางการเมืองการปกครองของ

ไทยจะเดินทางผ่านพันอุปสรรคมายาวไกลถึงเพียงนี้ แต่ก็ยังไม่เคยมีปรากฏห้วงแห่งกาลเวลาใดที่ประวัติศาสตร์ไทย ละทิ้งหรือวิ่งหนีห่างจากพระพุทธศาสนา หลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทยได้ยืนยันถึง ความสัมพันธ์ อย่างแนบแน่นทั้งยังพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมายาวนานหลายศตวรรษด้วย

เพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงใคร่ขอทำความเข้าใจยุคกาลแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ยุครัตนโกสินทร์

## 2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ของประชาชนเขตศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระพุทธศาสนาของประชาชนในเขตตำบลศาลายาที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษา
3. เพื่อศึกษาเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนากับพัฒนาการเมือง การปกครองของไทย

## 3. สมมติฐานในการวิจัย

ประชาชนมีเพศอายุและระดับการศึกษาต่างกัน มีแนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางพระพุทธศาสนาต่างกัน

## 4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการสร้างสรรค์สังคมไทย สมัยรัตนโกสินทร์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณซึ่งมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 27,000 คน
2. เทคนิควิธีสุ่มตัวอย่าง ใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krczy&Morgam) ได้ประชากรกลุ่มตัวอย่าง 300 คน
3. เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบประเมินค่า 5 ระดับ ( rating Scale)
4. การสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย
  - 4.1 เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามสร้างจากการศึกษาทฤษฎีวิชาการเกี่ยวกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการพัฒนาสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.2 คุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านก่อนทดลองใช้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ค่าความเชื่อมั่นก่อนนำไปใช้จริง

## 5. กรอบแนวคิดและการกำหนดตัวแปร

5.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) หรือตัวแปรต้น (เหตุ) ได้แก่ข้อมูลส่วนตัวหรือภูมิหลังของประชาชนในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา

5.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) หรือ ผล ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทย

## 6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ได้นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และ F- test โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

## 7. สรุปผลการวิจัย

1. ประชาชน มีแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระพุทธศาสนา โดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง
2. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทย ไม่แตกต่างกันคือโดยรวมทั้ง 2 ด้าน แต่ด้านอายุของประชากรมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา พบว่า พระสงฆ์ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงควรให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยใช้สื่อประเภทต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนี้หน้าที่อื่นๆ ของประชาชนคือการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของผู้แทนของตนในด้านการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา ว่าเขาทำหน้าที่ดีแล้วหรือยัง

## 8. การอภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. บทบาทพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมไทย สมัยรัตนโกสินทร์ ของประชาชนในเขตตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาการมีบทบาทพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมไทย สมัยรัตนโกสินทร์ ของประชาชนในเขต ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนในเขต ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีบทบาทพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมไทย สมัยรัตนโกสินทร์ ตรงทั้ง 3 ด้าน คือ

1. ด้านการรับรู้ถึงบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทย
2. ด้านความเข้าใจในบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทย
3. ด้านการมีส่วนร่วมในบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทย

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทย ข้อ 3 การได้ร่วมรณรงค์การคัดค้านการออกกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมต่อสังคม และประเทศ

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการรับรู้ถึงบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทย ข้อ 2 พระพุทธศาสนาช่วยพัฒนาการเมืองไทยมากน้อยเพียงใด และแบ่งเป็นรายด้านในการอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ 1 ด้านการรับรู้ถึงบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 4 ศาสนามีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเมืองไทยมากน้อยเพียงใด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 2 พระพุทธศาสนาช่วยพัฒนาการเมืองไทยมากน้อยเพียงใด

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ 2 คือ ด้านความเข้าใจในบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 3 การได้ติดตามข่าวสารการแถลงการณ์ต่างๆ ที่มีผลต่อการดำเนินการทางพระพุทธศาสนา กับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ 5 การรับฟังการแนวทางการพัฒนาการเมืองจากบุคคลสำคัญทางพระพุทธศาสนาอยู่เสมอ

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ 3 คือ ด้านการมีส่วนร่วมในบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 3 การได้ร่วมรณรงค์การคัดค้านการออก

กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมต่อสังคม และประเทศ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ 2 การช่วยโฆษณาประชาสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมือง

**2. การศึกษาวิเคราะห์การมีบทบาทพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนา** สังคมไทย สมัยรัตนโกสินทร์ ของประชาชนในเขต ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า เพศไม่มีผลต่อการมีบทบาทพระพุทธศาสนา แต่อย่างใด เป็น เพราะว่าการปลูกฝังจิตสำนึกต่อศาสนานั้น ได้รับการอบรมมา เหมือนกัน

2.2 จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า อายุ ไม่มีผลต่อการมีบทบาทพระพุทธศาสนา เพราะแต่ละช่วงอายุ มีการอบรมสั่งสมประสบการณ์ทางศาสนามาก น้อยต่างกัน

2.3 จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า ระดับการศึกษา แม้จะต่างกันแต่จะมีประสบการณ์ ทางด้าน การมี บทบาททางศาสนาไม่แตกต่างกัน เพราะพื้นฐานทางศาสนาได้รับการอบรมบ่มนิสัยมาแต่พระพระบวร และปฏิบัติ สืบต่อกันมาเป็นประเพณี จึงมีกิจกรรมไม่แตกต่างกัน

**3. การศึกษาวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ** การมีบทบาทพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการพัฒนาสังคมไทย สมัย รัตนโกสินทร์ ของประชาชนในเขต ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ที่มาจากบทสัมภาษณ์ ของ

- |                          |                        |
|--------------------------|------------------------|
| 1. พระศรีมิ่งคลเมธี      | คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา |
| 2. พระปริยัติสารเวที     | คณบดีศึกษาศาสตร์       |
| 3. พระมหาสมัคร มหาวีโร   | คณบดีคณะมนุษยศาสตร์    |
| 4. พระมหาบุญศรี ญาณวุฑโฒ | คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย    |
| 5. พระมหาอรุณ ปิณญารุโณ  | คณบดีคณะสังคมศาสตร์    |
| 6. พระปัญญา ฐิตตญาณโน    | ประธานชมรมพุทธศาสตร์   |

มีรายละเอียดซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

3.1 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ 1 คือ ด้านการรับรู้ถึงบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนา การเมืองการปกครองของไทยพบว่า ข้อที่มีค่าความถี่สูงสุด คือ ต้องการทราบว่าศาสนามีอิทธิพลเพียงใดต่อ การพัฒนาการเมืองไทย

3.2 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ 2 คือ ด้านความเข้าใจในบทบาทพระพุทธศาสนากับการพัฒนา การเมืองการปกครองของไทย พบว่า ข้อที่มีค่าความถี่สูงสุด คือ ต้องการติดตามข่าวสารการแถลงการณ์ต่างๆ ที่มี ผลต่อการดำเนินการทางพระพุทธศาสนา กับการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทย

3.3 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ 3 คือ ด้านการมีส่วนร่วมในบทบาทพระพุทธศาสนากับ การพัฒนาการเมืองการปกครองของไทย พบว่า ข้อที่มีค่าความถี่สูงสุด คือ ต้องการร่วมรณรงค์การคัดค้าน การออกกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมต่อสังคม และประเทศ

สรุปว่า การพัฒนาสังคมไทย ด้วยบทบาททางพระพุทธศาสนานั้น มีมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ที่ 1 พระองค์ได้ ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาได้สร้างวัดวาอารามมากมาย ทั้ง มีข้าศึกศัตรูรอบด้าน ภาวะสงคราม ยังดำเนินไป พระองค์ยังไม่ทอดทิ้งพระพุทธศาสนาจนพระพุทธศาสนา เจริญจนถึงรัชกาลปัจจุบันนี้

ปัจจุบัน ชาวพุทธกำลัง เรียกร้องให้มีการ บัญญัติให้พุทธศาสนาเป็น ศาสนาประจำชาติ ในรัฐธรรมนูญ ถือว่าเป็นการพัฒนา ขวัญและกำลังใจให้ชาวพุทธทั้งประเทศ

## 9. ข้อเสนอแนะ

### 1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 นำองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทพระพุทธศาสนาไปเป็นแนวในการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบันให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

1.2 ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในบทบาทพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ก็นำมาพัฒนาการเมือง การปกครองของไทยในปัจจุบันไม่ว่าจะมีเพศ อายุ และการศึกษาแตกต่างกัน

### 2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย จากผลการวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ดังนี้

2.1 ควรศึกษาเรื่อง ทำไมชาวพุทธ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงถูกคุกคามเป็นรายวัน

2.2 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง องค์การพระพุทธศาสนา ได้ช่วยปกป้องคุ้มครองชาวพุทธทางไหน

2.3 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง รัฐบาลได้สนับสนุนการป้องกัน ปกป้องพระพุทธศาสนาอย่างไร

2.4 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง มหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้ช่วยปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนามากน้อยเพียงใด

## บรรณานุกรม

เดช บุนนาค. (2532). การปกครองระบบเทศบาลของประเทศไทย พ.ศ.2435-2458. พิมพ์ครั้งที่ 2

2458. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เพ็ญศรี ดูก. (2542). การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสิ้น

สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม). พิมพ์ครั้งที่ 2 .กรุงเทพฯ. ราชบัณฑิตยสถาน.

ภรณ์ กาญจนันธุ์ และคณะ. (2529). สังคมจีนในประวัติศาสตร์ไทย :ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์.

กรุงเทพฯ. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.แปลจาก G.William Skinner.1957.

ศรีศักร วัลลิโภดม, มานิต วัลลิโภดม. (2520). นครปฐมอยู่ที่ไหน. (พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ

และดินนายสุชี บุญยศรีสวัสดิ์ ณ ฮวงซุ้ย หน้าวัดเกาะวังไทร อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม

วันจันทร์ที่ 28 มีนาคม 2520).

## 10. คำขอบคุณ

รายงานการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลงได้ เพราะได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายเช่น ประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม พระเถระที่ตอบแบบสัมภาษณ์และสถาบันวิจัยญาณสังวร ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณการวิจัย เป็นต้น คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านและทุกฝ่ายไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย